

Protokoll fört vid besök hos Polismyndigheten i Uppsala län, arresten Uppsala, den 10–12 januari 2012

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Hans-Gunnar Axberger besökte biträdande enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson, den 10–12 januari 2012 Polismyndigheten i Uppsala län, arresten Uppsala. Byråchefen Per Lagerud deltog den 10 januari.

Parallellt med besöket genomfördes ett besök vid Kriminalvården, häktet Uppsala (dnr 83-2012). Under besöket i häktet intervjuades bl.a. ett antal intagna, varav samtliga hade suttit anhållna i arresten i Uppsala.

Bakgrund

Justitieombudsmännen har enligt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen) tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet för att tillse att dessa följer lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JO:s tillsyn omfattar bl.a. polisen. Ombudsmännen ska särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens regler om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter respekteras i den offentliga verksamheten.

Av 5 a § i JO-instruktionen framgår att justitieombudsmännen därutöver fullgör de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Opcat).

Syftet med det fakultativa protokollet är att upprätta ett system för regelbundna besök, genomförda av oberoende internationella och nationella organ, på platser där personer hålls frihetsberövade för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Besökets genomförande

Besöket inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av personal från polismyndigheten och Kriminalvården i polismyndighetens lokaler i huset Blanka där både polisen och Kriminalvården är lokaliserade. Från polismyndigheten deltog stabschefen Mattias Fällström, biträdande chefen för länskommunikationscentralen Gabriel Ogden och verksamhetschefen Tommy Bringholm.

Därefter förevisades bl.a. intaget hos polisen och arresten vid en rundvandring. JO:s medarbetare granskade arrestant- och omhändertagandebild och samtal fördes med personal hos polisen och Kriminalvården samt med intagna. Den 12 januari förevisades JO:s medarbetare annexet till arresten som drivs av polisen och är beläget vid Ulleråkers f.d. sjukhus i Uppsala.

Besöket avslutades med en sammanfattande genomgång. Vid genomgången närvarade länspolismästare Erik Steen, operativa chefen Erik Lagerholm, Gabriel Ogden och Tommy Bringholm. Vid den sammanfattande genomgången var även personal från Kriminalvården närvarande.

lakttagelser m.m. under besöket

Organisation m.m.

Från polismyndighetens sida anfördes sammanfattningsvis följande. Polismyndigheten ansvarar för driften av fyra arrestavdelningar som finns på polisstationerna i Enköping, Östhammar, Tierp och ett annex vid Ulleråkers f.d. sjukhus i Uppsala. Arresten Blanka är belägen i direkt anslutning till häktet Uppsala. För arresten Blanka har polismyndigheten slutit ett avtal med Kriminalvården med innebörden att Kriminalvården sedan december 2008 har ansvaret för driften av arresten Blanka (ärende AA-253-6178/08).

Arresten Blanka har åtta anhållningsceller och åtta tillnyktringsceller. Arresten bemannas av Kriminalvården med två arrestvakter dygnet runt, ensamarbete förekommer inte. Ett vakthavande befäl på häktet finns att tillgå dygnet runt. Dubbelbeläggningar förekommer inte vid arresten.

Annexet är beläget drygt tre kilometer från centrala Uppsala. Tillgången till allmänna kommunikationer är god och en busshållplats finns i nära anslutning till byggnaden. Annexet har sju tillnyktringsceller och det är öppet under veckoslut och vid särskilda händelser t.ex. festivaler samt storhelger. Bemanningen på annexet består av timanställda arrestvakter och man är alltid minst två personer i tjänst. En videokamera finns installerad för förmansprovningar på distans som görs av vakthavande befäl i polishuset Uppsala. Vid vissa helger och större evenemang finns polisbefäl på plats i annexet för att göra förmansprovning. Kvinnor som omhändertagits eller gripits förs till arresten Blanka i Uppsala eller till annexet. Kvinnlig personal finns alltid att tillgå då polispatrull får bistå om bemanningen på annexet enbart består av män. Vid annexet kan dubbel- eller trippelbeläggning förekomma.

Polisen uppger att samarbetet med Kriminalvården fungerar bra. En ny arrestavdelning med 20 platser i Uppsala är planerad och beräknas kunna tas i bruk 2013.

Arrestintag och inskrivning

Det finns i polishuset ett arrestintag med två väntarrestorer som i huvudsak används som "väntrum" för frihetsberövade i avvaktan på t.ex. förmansprövning av vakthavande befäl eller transport till arresten. Ingen blir inlåst i väntarresterna. Vidare finns ett läkarrum och ett rum med provtagningsutrustning för trafiknykterhetsbrott samt två förhørsrum. En rullstol finns att tillgå i nära anslutning till hissarna i garaget.

Frihetsberövade förs till arrestintaget i polishuset för inskrivning och arrestant eller omhändertagandeblad upprättas. Efter förmansprövning av vakthavande befäl förs den frihetsberövade till arresten. Kriminalvårdens personal kvitterar mottagandet på arrestant- eller omhändertagandebladet och ansvarar därefter för avvisitering och tillsyn. Ytterplagg och skor tas av i den kameraövervakade avvisiteringsdelen medan resterande plagg tas av i cellen. Kläder och skor tillhandahålls. Suicid-screening görs i anslutning till avvisiteringen. Berusade personer tillses var 15:e minut och anhållna efter behov eller i samband med måltiderna.

Celler och andra utrymmen

I arresten Blanka har anhållningscellerna en väggfast säng med madrass, ett väggfast bord och en bänk. Det finns ett fönster, försett med nedvinklade persiennblad. Cellerna är utrustade med toalett utan dörr och spolaskåp utifrån. Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonklädd madrass samt en vattenautomat. Det finns ett fönster med nedvinklade persiennblad. I korridoren finns två toaletter och en dusch. Celler och hygienutrymmen städas två gånger dagligen.

Häktets rastgård nyttjas även för utevistelse för anhållna som är placerade i arresten. Vid samtal med personal framkom att intagna informeras om rätten till daglig utomhusvistelse.

Vid annexet är de sju tillnyktringscellerna utrustade med galonklädd madrass och ett fönster med uppvinklade persiennblad, vattenautomat saknas. En toalett med dusch finns i korridoren.

Celler och hygienutrymmen var i gott skick och välstädade både vid arresten Blanka och annexet.

Information om rättigheter och kontakt med omvärlden

Informationsblad

I denna del antecknas inledningsvis följande. Enligt 2 § häktesförordningen (2010:2011) ska varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det.

Det internationella besöksorgan som inrättats enligt det fakultativa protokollet, The Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), besökte Sverige 2008. SPT uppmärksammade vid sitt besök att information till frihetsberövade om deras rättigheter inte gavs på något systematiskt och enhetligt sätt av polisen. Rikspolisstyrelsen uppgav i anslutning därtill att det fanns ett utkast till informationsblad men att man av olika skäl inte hade färdigställt detta. SPT rekommenderade att informationsbladet borde färdigställas så fort som möjligt och därefter distribueras till samtliga polisstationer.

I sitt svar på SPT:s rapport anförde regeringen att informationsblad, på 40 olika språk, hade färdigställts och gjorts tillgängligt för samtliga polismyndigheter i december 2008.

En kopia av informationsbladet bifogas detta protokoll.

Vid besöket framkom att informationsbladet finns tillgängligt i en pärm i arrestintaget och att det är avrapporterande polispatrull som ska se till att informationsbladet delas ut. En anteckning om att så har skett ska göras på arrestantbladet. I arresten har även Kriminalvårdens personal tillgång till informationsbladet som delas ut om polisen inte gjort detta. Information om rättigheter delges även muntligen vid arresten.

Vid granskning av arrestantblad framkom att i merparten av dessa fanns notering om att informationsbladet delats ut. Vid samtal med frihetsberövade framkom emellertid att de inte fått del av informationsbladet.

Underrättelse om brottsmisstanke

Enligt 24 kap. 9 § rättegångsbalken ska den som grips eller anhålls eller när ett anhållningsbeslut verkställs, få besked om vilket brott som han eller hon är misstänkt för samt grunden för frihetsberövandet. Regeln svarar mot skyldigheten i artikel 5 punkt 2 i Europakonventionen, som föreskriver att den som arresteras ska underrättas om skälen för åtgärden och om varje anklagelse mot honom. Detta ska ske utan dröjsmål och på ett språk som han förstår.

En intagen uppgav att han, i samband med att ett anhållningsbeslut verkställdes i bostaden, inte fick veta vilket brott han var misstänkt för och när han frågade polisen fick han till svar att de inte visste. Det var kriminalvårdspersonalen som upplyste honom om vad han misstänktes för i samband med inskrivningen på arresten. En minderårig intagen som hämtats i bostaden uppgav att det kom att dröja fyra timmar innan han fick veta vilket brott han var misstänkt för i samband med förhör.

Underrättelse till anhörig

Anhöriga kontaktas om den frihetsberövade begär detta och det kan ske utan men för utredningen (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken). Det är vakthavande befäl eller den utredande polisen som kontaktar anhöriga. När ungdomar mellan 15 och 18 år har frihetsberövats underrättas socialtjänsten och vårdnadshavaren. Att så har skett antecknas på arrestant- eller omhändertagandebladet. Enligt Mattias Fällström sker sannolikt en underrättelse till anhörig även för personer över 18 år men det är oklart om och hur dokumentation sker och om polisen självmant tar upp frågan.

JO:s medarbetare uppmärksammade polisen på brister i rutinerna avseende underrättelse till anhörig. Polisen uppgav att i det pågående arbetet med att ta fram nya tjänsteföreskrifter så kommer frågan att bli omhändertagen.

Polisen uppgav vidare att det inte finns någon särskild rutin för underrättelse till konsulat när en utlänning frihetsberövats förutom för fall som rör personer med brittiskt, franskt, ryskt eller rumänskt medborgarskap (jfr 1 § lagen [1989:152] underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är frihetsberövande). Det kan dock framgå på aktomslaget eller händelserapporten att den frihetsberövade vill ha kontakt med ambassad eller konsulat. Polisen uppgav att även frågan om underrättelse till hemlands konsulat kommer att regleras i de nya tjänsteföreskrifter som myndigheten håller på att ta fram.

Hälso- och sjukvård

Polisen noterar i samband med avrapportering på arrestant- eller omhändertagandebladet om synliga skador finns och den frihetsberövade tillfrågas om eventuella sjukdomar. Vid arresten tillfrågas den frihetsberövade om kontakt önskas med sjuksköterska. Häktets sjuksköterska besöker arresten dagligen, dock inte helger, och på en tavla antecknas namnen på dem som önskar kontakt. Sjuksköterskan bedömer om läkare ska tillkallas eller om den frihetsberövade ska föras till sjukhus, under övriga tider beslutar vakthavande befäl. Vid behov av läkemedel kontaktas sjuksköterskan för kontroll av läkemedlet och dosering. Arrestpersonalen delar ut läkemedlet. Väntetiden på att få träffa sjuksköterskan varierar med hänsyn till den frihetsberövades behov av sjukvård. Sedan Kriminalvården tog över arresten har inga självmord förekommit. Dock har ett antal självmordsförsök och andra självskadande handlingar förekommit.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för vad som kommit fram under besöket.

Vid fråga från JO:s personal om återkoppling sker till polisen vid incidenter i arresten svarade personal från Kriminalvården att rutiner saknas för återkoppling. Polisen ombesörjer dock transporter till sjukhus vid självskadande handlingar.

Jag har tagit del av protokollet. Vad som framkommit föranleder inte några åtgärder från min sida.

Hans-Gunnar Axberger
JO